

УДК 632.651:633.63

Калатур К. А.*Інститут біоенергетичних культур і цукрових буряків НААН, вул. Клінічна, 25, м. Київ, 03141, Україна, e-mail: kkalatur@meta.ua*

ПОШИРЕНІСТЬ ТА ШКІДЛИВІСТЬ БУРЯКОВОЇ НЕМАТОДИ *HETERODERA SCHACHTII* SCHMIDT В УКРАЇНІ

Серед паразитичних нематод найбільшої шкоди посівам цукрових буряків завдають такі види, як *Longidorus elongatus* (de Man, 1876) Thorne et Swanger, 1936, *Ditylenchus dipsaci* (Kühn, 1857) Filipjev, 1936 і *Heterodera schachtii* Schmidt, 1871. Остання є збудником гетеродерозу – широко поширеного захворювання цукрових буряків у багатьох країнах світу, зокрема і в Україні (наразі вона зустрічається у 18 областях).

Вибіркові нематологічні огляди полів та посівів цукрових буряків у період їх вегетації протягом 2010–2015 рр. дали можливість виявити нові осередки гетеродерозу в традиційно старих районах буряківництва України. Зокрема, під час обстеження 12130,9 га сільгоспугідь у шести областях України, бурякову нематоду виявлено в п'яти (Київській, Чернігівській, Черкаській, Хмельницькій та Вінницькій) на загальній площі 2572 га. При цьому переважна більшість (50,4 %) заражених буряковою нематодою угідь (1296 га) мала високий рівень чисельності паразита в ґрунті – понад 600 личинок+яєць (л+я)/100 см³ ґрунту. Середній рівень зараження – від 201 до 600 л+я/100 см³ ґрунту – виявлено на 515 га, або на 20,0 % від загальної площі зараження. Низький рівень чисельності бурякової нематоди – до 200 л+я/100 см³ ґрунту – встановлено на 761 га, або на 29,6 % від загальної площі зараження.

У Київській області обстежено 965,0 га, з яких 867,0 га (або 89,8 %) виявилися зараженими буряковою нематодою. При цьому на 184 га щільність її досягала високого рівня й становила 3666 л+я/100 см³ ґрунту (89 га) та 10432 л+я/100 см³ ґрунту (95 га). Аналогічні результати нематологічного обстеження посівів цукрових буряків отримано в Чернігівській та Черкаській областях. Так, у Чернігівській області під час обстеження 820 га полів зафіксовано високий ступінь зараженості ґрунту нематодою на площі 327 га, де чисельність цист паразита у 100 см³ ґрунту сягала від 10 до 312 шт., а кількість личинок та яєць у них становила 721–66144 екз. Значну шкідливість бурякової нематоди відмічено під час обстеженні 350 га посівів цукрових буряків у Черкаській області – чисельність білих самиць патогена на коренеплодах цукрових буряків становила від 13 до 136 шт./коренеплід, а щільність її популяції в ґрунті сягала показників від 72352 до 142788 л+я/100 см³ ґрунту.

У Хмельницькій області під час проведення нематологічного обстеження 435 га посівів на коренеплодах цукрових буряків нараховувалось від 1 до 34 шт. білих самиць бурякової нематоди, а її кількість у ґрунті становила від 173 до 11780 л+я/100 см³ ґрунту. У Вінницькій області нематологічне обстеження 100 га дало можливість виявити середній рівень зараженості ґрунту буряковою нематодою – чисельність цист коливалася в межах від 1 до 77 шт. на 100 см³ ґрунту, а кількість личинок та яєць у них становила в середньому 227 екз. на 100 см³ ґрунту. У Кіровоградській області обстежено 9460,9 га полів – бурякової нематоди не виявлено.

На основі проведеного в різних областях України моніторингу можна стверджувати, що збільшення чисельності бурякової нематоди в ґрунті, а отже й зростання її шкідливості, пов'язано, насамперед, з порушенням сівозміни, зокрема скороченням часу між повторними посівами рослин-господарів нематоди, відсутністю своєчасних нематологічних обстежень полів, відсутністю на ринку доступних високоефективних нематодостійких гібридів буряків цукрових.